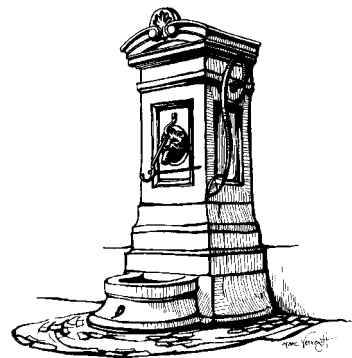

De Poemp

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN

NUMMER 49 □ 11/12/2005 - 01/2006 □ P309458 □ AK 2560 NIJLEN1

Gelukkig Nieuwjaar!

Winterlandschap rond de historische kerk van Kessel.

(Tekening Marc Verreydt)

Woord vooraf

Diamant en ons dorpsgeheugen (2)

Lieve Lezeres,

Beste Lezer,

Hoe ouder men wordt, hoe vlugger de dagen voorbijgaan. Voorbijvliegen, zeg maar. En hoe ongeduldiger men wordt om een geliefd werk te realiseren. Ik weet niet of het klopt met de relativiteitstheorie van Einstein, maar ik ben er wel zeker van. Zo hebben de mensen van De Poemp met stijgend ongeduld de trage aankoopprocedure van de diamantslijperij Lieckens in de Spoor-

weglei gevolgd. Ongeduld omdat “de tand des tijds” onverbiddelijk toeslaat bij de slijperij en bij het dorpsgeheugen. De mensen die het nog weten, gaan immers één voor één heen... en de regen doet zijn werk met de slijperij.

Maar er is hoop “in deze donkere dagen rond Kerstmis en nieuwjaar”. Gefundeerde hoop. Op 3 november 2005 was er bijvoorbeeld een overlegvergadering op het Nijlense gemeentehuis over de slijperij “als

erfgoed site” en over “het bewaren van mondeling erfgoed.” Daarbij waren Vlaamse volkscultuur- en erfgoedverenigingen, het provinciebestuur, het gemeentebestuur van Nijlen en Grobbendonk, diamantmensen... en natuurlijk uw Poemp vertegenwoordigd. Na een kort bezoek aan de slijperij en een ruime bespreking was het advies eensluidend: bouw deze interessante site uit in samenwerking met de andere diamantmusea van onze provincie!

>>>

>>>

De donkere dagen rond Kerstmis en nieuwjaar zijn voor ons alvast opgefleurd. Er werd ons publiekelijk beloofd dat de nodige voorlopige werken om de site niet verder te laten degraderen eerstdaags zouden uitgevoerd worden. Daar houden we ons gemeentebestuur aan. Als in het nieuwe jaar een hele ploeg geïnteresseerde mensen ons “materieel en mondeling (diamant)erfgoed” doeltreffend kan bewaren voor de komende generaties... dan vervult Nijlen zonder twijfel een ereplicht. Alvast bedankt, gemeentebestuur en alle medewerkers aan dit ambitieus project. Onnodig te zeggen dat wij verder rekenen op de enthousiaste hulp van onze lezers bij het optekenen van onze dorpsgeschiedenis. Gelukkig nieuwjaar!

Walter Caethoven.

250 binnen- en buitendorpse Nijlenaars vierden 7de Ontmoetingsdag bij De Poemp!

De zevende Grote Ontmoetingsdag van De Poemp is andermaal uitgegroeid tot een waar succes. Zowat 250 binnen- en buitendorpse Nijlenaars waren al vroeg komen opdagen “om een goed plaatske” te hebben. Op twee grote schermen werd met een videomontage immers het dorp van toen en nu getoond. Begeleid door commentaar van “Poempisten” Walter Caethoven, Hypoliet Budts en Flor Dieltjens speelde het publiek daar enthousiast op in. Algemeen besluit : het was héél schoon, maar het mocht nog langer zijn!

De jongeren van de 125-jarige Harmonie St.-Cecilia waren met hun Coverband Saint Abricot eveneens van de partij met een reeks Nederlandse en enkele Engelse songs. De sympathieke groep kreeg de zaal zowaar aan het meezingen. Kortom: oud en jong vonden mekaar in een echt gesmaakt muzikaal intermezzo.

Tenslotte was er ook praattijd, koffie en gebak... en de Poempbelofte om het over twee jaar opnieuw te doen... maar dan weer iets anders! We zeiden het eerder : goede initiatieven mogen herhaald worden!

De Moord van Nijlen...

Ruim 160 jaar geleden beroerde “de moord van Nijlen” heel onze streek. Het verhaal verspreidde zich als een lopend vuur. Op marktplaatsen, in cafés, op kermis, op straat- en familiefeesten vertelde men het steeds griezeliger wordend relaas: “Er is gebeurd bij den pastoor van Nijlen”. Op initiatief van Heemkring De Poemp zal, in 2006, dit alles door

de Cultuurraad en een rits toneel- en muziekverenigingen van Nijlen in een groots totaalspektakel in herinnering gebracht worden. Het wordt een uniek, niet te missen evenement. Met dit historische zang- en toneelstuk viert Nijlen meteen ook Vlaanderen hoogdag, 11 juli...

Plaats, speeldata, reservering...

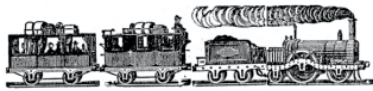
Het staat vast : voor cultureel Nijlen zal 2006 in het teken staan van het toneel- en zangspel rond “de moord van Nijlen”.

Plaats van het gebeuren is de voor deze gelegenheid speciaal aangeklede sporthal in de Gemeentestraat, op nauwelijks 100 m van onze historische pastorie. **Speeldata** : vrijdagen 7 en 14 juli 2006, zaterdagen 8 en 15 juli 2006 en zondag 9 juli 2006, telkens om 20 uur. **Reservering** zal

om praktische redenen pas vanaf mei 2006 mogelijk zijn. Wij houden onze lezers op de hoogte!

De geschiedenis van de Nijlense pastorie reikt minstens tot in de vroege 17de eeuw. Achter deze ingangdeuren gebeurde in 1842 de wrede “Moord van Nijlen”!

150 jaar spoorwegen in de Kempen (4)

De spoorwegramp te Lier op 3 december 1943

“Twintig doden bij een treinbotsing te Lier” titelt “Het Vlaamsche Land” in een eerste raming op 4 december 1943. (Archief Gazet Van Antwerpen).

De grootste spoorwegramp in de geschiedenis van de Belgische Spoorwegen gebeurde op 21 mei 1908 te Kontich. In 1943, midden in de oorlog, werd de Kempen weer het toneel van een grote treinramp, toen op Lisp in Lier. Heel wat families uit onze contreien werden bij dit verschrikkelijke gebeuren betrokken. Ruim zestig jaar na de feiten blijft de herinnering eraan ongemeen levendig, zoals bleek uit gesprekken met enkele overlevenden...

Hoe twee treinen botsen

Wij schrijven 1943. Oorlog en zwarte honger teisteren onze gewesten. Jonge meisjes uit o.m. Grobbendonk, Herenthout, Itegem, Nijlen en Kessel trekken elke dag met de “speciale” trein naar de “vijzenfabriek” in Haren-Buda of, via een overstapje, naar fabrieken in het Antwerpse om wat bij te dragen aan het schaarse gezinsinkomen. Tijdens de oorlog moesten op de trein vrouwen bij vrouwen, mannen bij man-

nen zitten in aparte wagons. De 3de-klas-wagons werden blijkbaar vooraan en achteraan de trein geplaatst – op de gevaarlijkste plaatsen. Op die derde december 1943, het is nog donker, zitten de meisjes vooraan in trein nummer 2002 (Herentals – Schaarbeek) te kletsen over de nakende dagtaak bij het licht van één spaarzaam “ballonneke” dat zij zelf hadden meegebracht. De treinen moesten toen verduisterd zijn. Nie-

mand is zich bewust van het naderende onheil. Op het spoor voor hen is trein nummer 4293 (Aarschot – Antwerpen) opgehouden door een onveilig sein op Lisp (Spoorweglei) in Lier. Het sein komt op groen, maar het is reeds te laat. De trein op Schaarbeek boort zich rond 6u30 in volslagen duisternis met een donderend gedruis in de nog stilstaande trein naar Antwerpen!

Verschrikkelijke gevolgen

De gevolgen zijn verschrikkelijk. De laatste wagon van de aangereden trein was gereserveerd voor mannen met een weekabonnement. Hij werd ongeveer totaal vernield. In de aanrijdende trein was de schade nog groter. Van de locomotief werden het voorste deel ingedeukt en de wielen gebroken. Merkwaaardig genoeg bleven de machinist en de stoker ongedeerd. Veel erger was het gesteld met de eerste – houten – wagon, volgepropt met jonge meisjes, die totaal versplinterd werd en in de gedeeltelijk vernielde pakwagons schoof. De vierde wagon dreef zich in de derde wagon, en ook daar vielen talrijke slachtoffers. “Twee arbeiderstreinen botsen op elkaar te Lier. 22 doden en 63 gekwetsten” titelt de krant “Volk en Staat”. “Het Algemeen Nieuws” vertelt nauwkeuriger : “Vreeselijke treinbotsing te Lier. 24 doden en 63 gekwetsten, waaronder 32 zwaargewonden.”

Hulp uit Lier

Het mag een geluk bij een ongeluk geheten worden, dat de ramp zo vlak bij de hulpdiensten gebeurde. De H.-Hartkliniek werd gealarmeerd. Reddingsploegen werden enkele minuten later samengesteld met mensen

van het Rode Kruis, het Vlaamse Kruis, de brandweer en met dokters, politie en rijkswacht. Maar ook de niet gewonde arbeidsters en arbeiders sprongen uit de trein en begonnen de gewonden te helpen. Dat was overigens geen sinecure. Irène De Reyck, één van de gewonde jonge vrouwen uit Nijlen, vertelt hoe zij vertwijfeld riepen uit de versplinterde wagon: "Help ons toch! Help ons toch!" Vaak moest eerst verwrongen en versplinterd hout geruimd worden, eer een slachtoffer met de nodige voorzichtigheid kon bevrijd worden. De uiteindelijke, trieste balans bedroeg 24 doden en 63 gewonden, van wie de helft zwaar gewonden. "Onder de gekwetsten zijn er talrijke met afgerukte en verpletterde ledematen en verschillende met inwendige kneuzingen en bloedingen, waarvoor levensgevaar bestaat, zoodat de lijst der doden nog zou kunnen aangroeien", aldus de commentaar van "Het Algemeen Nieuws".

Irène De Reyck uit Nijlen overleefde de spoorwegramp. Op de foto zien we haar met haar man Jos Van Roie.

Enkele getuigen vertellen

Irène De Reyck, gehuwd met Jos Van Roie en wonende op de Broechemsesteenweg te Nijlen, overleefde als 17-jarige de ramp van Lier. Zij vertelt ons hoe zij elke dag om 6u15 met de "speciale" trein naar de "vijzenfabriek" in Haren trok. Zij kwam dan rond 7u30 aan in de fabriek – als alles goed ging. De treinen liepen immers vaak vertraging op. Vooral bij het huiswaarts keren moesten de reizigers dikwijls noodprocedures aanwenden. Zo reden ze soms met de

† Bid voor de ziel van zaliger de slachtoffers van Nijlen godvruchtig overleden te Lier bij de droevige spoorwegramp van 3-12-43.		
1.	SCHUERMANS Maria dochter van Eduard en M. Walraven geboren te Nijlen	17-12-01
2.	BRAECKMANS Hortentia echt. van Jan Van Looy geboren te Nijlen	14- 9-06
3.	EMBRECHTS Celina dochter van Adriaan en M. Van Looy geboren te Nijlen	18-11-06
4.	VAN ROMPAEY Anna dochter van Jan Louis en A. Van den Brande geboren te Lier	3- 3-20
5.	VERVOORT Celina dochter van August en M. D. Vettiers geboren te Nijlen	1- 1-22
6.	VERWERFT Celina dochter van Louis en M. Van der Linden geboren te Nijlen	3-12-22
7.	DAVIDSON Yvonne echt. van Louis Lieckens geboren te Nijlen	19-11-23
8.	DE CEULAER Bertha dochter van August en J. Van de Ven geboren te Nijlen	5- 1-27
9.	LOOS Maria dochter van August en M. C. Truys geboren te Nijlen	10- 6-27
Mijn Jezus, barmhertigheid, 300 d. afl. volle aflaat tijdens luchtaanvallen.		
Drukk. Prosper VERREET Kerkstraat, 29, Nijlen.		

Het gedenkrentje van de 9 dodelijke slachtoffers, allen meisjes, uit Nijlen. Zij werden plechtig begraven op dinsdag 7 december 1943.

"Aarschotter" mee tot aan de halte op Kloosterheide en gingen vandaar verder te voet naar huis. Soms ook namen ze in het Antwerpse de tram tot Broechem en liepen vandaar te voet naar huis. Het was geen "aardigheid" om na achten 's avonds thuis te komen. Fonne Van Uffelen is zo eens pas om 6 u 's morgens thuisgekomen. Hij heeft dan maar zijn schoofzakske genomen en is onmiddellijk weer naar Haren vertrokken!

Irène zat in het derde compartiment van de eerste wagon, Bertha De Ceulaer zat naast haar, Maria Van Dijck uit Herenthout voor haar. Bertha en Maria lieten het leven bij de botsing. Irène overleefde, zwaar gewond, de ramp. Een voet en een pols waren geraakt, het bekken gebroken, het scheenbeen gescheurd. Irène heeft drie en een halve maand in de kliniek gelegen. Toen ze aankwam in de kliniek, kregen zij en andere meisjes al het "kruiske". De meisjes verklaarden daarom haastig: "Wij zijn nog niet dood! 't Is nog niet nodig!" Haar man Jos heeft overigens als weggevoerde naar een Duits

werkkamp in een zoutmijn ook heel wat te lijden gehad in de oorlogsjaren. Maar ruim zestig jaar later gaan zij nu, als het weer OK is, elke dag samen fietsen!

Mit Faes, nu verbljvende in het H.-Hartrushuis in Nijlen, zat als 22-jarige eveneens in de ramptrain. In haar compartiment waren er vijf doden. Zij is letterlijk uit de trein gevlogen en herinnert zich niet zoveel van wat toen met haar gebeurde. Haar hoofd zat vol hout- en glassplinters. Hoofd, buik en rug waren ernstig gewond. Mit was voordien nog nooit in een ziekenhuis geweest. Ze zou er toen zo'n maand verblijven, waarvan vijf dagen in coma. Haar naam stond al op de dodenlijst, maar zij heeft het kranig overleefd. Mit getuigt dat zij na al die jaren nog steeds niet per trein wil reizen...

Francine Voorspoels woont nu in de Breugelhoevestraat te Nijlen. Zij is geboren in Koningshooikt en woonde destijds te Kessel. Ook zij werkte in de "vijzenfabriek" en zat op de ramptrain. In 1943 was ze 17. Zij vertelt

†	
Hoe troostend te gelooven Bij zulken rouw, o Heer! Eens vinden wij hierboven Onze lieve dochters en zusters wêr!	
Wees in uw gebeden iudachtig de ziel van MEJUFFEKS	
Elisabeth JANSENS	
geboren te Kessel den 23 Oktober 1919 en van	
Joanna Rosalia JANSENS	
geboren te Kessel den 22 Juni 1923, en beiden ten gevolge van een spoorwegramp schielijk overleden te Lier den 3 December 1943. dochteren van Mevrouw Weduwe Joannes Josephus Jansens-Van Looy.	
Wij hadden hen zoo lief: zij waren geheel onze vreugde, met hun blijden lach en hun minzaamheid en zie plots, ruw, onmededoogend ploite de dood hen neer van onder menschen vleugelen, doch sneller nog, teeder en heidevol vloog hun trouwe engel met hun edele ziel bij den Algoeden Meester.	
Rust zacht, lieve dooden, onder het Kruis, het eenige vaandel dat de leuze draagt: onsterfelijkheid, verrijzenis, wederzien!	
Lieve Moeder, Broeders, Zusters, Schoonbroeders en Schoonzusters, te vergeefs zult gij op onze terugkomst wachten, doch weest daarom niet bedroefd. Wij begrijpen uwe tranen: want diep was de geegenheid welke gij ons allen toedroegt en onvoorziens was de wreede scheiding. Maar hebt moed, van uit den hemel roepen we U toe; tot weerziens! Wij bidden voor U, bidt gij voor ons. Jezus, Maria, Jozef. 300 d. afl.	
Drukk. Prosper Verreet, Nijlen. P. C. 4693	

Kessel betreunde 6 doden. "Onder een grooten volkstoeloop" werden zij op donderdag 9 december 1943 op het nieuwe kerkhof begraven. Hier het bidrentje van de gezusters Elisabeth en Joanna Rosalia Jansens.

hoe de meisjes uit de versplinterde wagon om hulp riepen. Maar de redders zegden dat er eerst meer licht moest zijn. Toen een pastoor hen wou zegenen, zeiden zij dat ze nog niet van plan waren te sterven. Toch weet Francine nog dat er in het compartiment achter haar zes of zeven doden bleven. Zijzelf kwam uit de ramp met een gebroken been. Dat werd eerst gebrekkig en later, dank zij dokter Bendel, serieus behandeld. Nu, na zoveel jaren, neemt zij geen enkel medicament, voelt zich dus goed.

Midden een zee van volk worden de 9 overleden Nijlense meisjes naar de kerk gedragen.

Nijlen. - De kisten worden in de St.-Willibrorduskerk gedragen. Bemerkt bovenaan rechts op deze foto nog de oude parochiezaal.

Aangrijpende uittocht

De begrafenis van de slachtoffers was bijzonder indrukwekkend, vooral in Nijlen, Kessel en Berlaar. "Het Vlaamsche Land" bericht hierover op vrijdag 10 december 1943: Nog de treinramp van Lier
Begrafenis der slachtoffers van Nijlen
De gemeente Nijlen heeft een zwaren tol betaald bij de treinramp van Lier. Negen onzer jonge meisjes vonden hierbij den dood, terwijl talrijke zware en lichtgewetste meisjes nog in het Sint-Elisabethgasthuis te Lier vertoeven.

De gemeente Nijlen heeft de ongelukkige slachtoffers een waardige begrafenis geschonken. Verleden Maandag om 13 uur werden de 9 kisten opgebaard in de rouwkapel van het Oud-Gesticht, alwaar hen gansch Nijlen, met inbegrip der schooljeugd, een laatsten groet kwam brengen.

Dinsdag, om 11 uur, hadden de begrafenisplechtigheden plaats. De 9 doodskisten werden gedragen door de pompiers, gevolgd door een vijftigtal dragers met kronen en een ware menschenzee. Op het kerkhof hield de heer Burgemeester van Nijlen een hartroerende toespraak.

Begrafenis der slachtoffers van Kessel

Donderdag had te Kessel, onder een grooten volkstoeloop, de indrukwekkende teraardbestelling plaats van de 6 slachtoffers, zoo vreeselijk en brutaal om het leven gekomen bij de ontzettende spoorwegramp te Lier. De lijk-kisten, die van Lier naar Kessel waren overgebracht, werden voor het gemeentehuis opgesteld, waar door de gemeentelijke overheid, de familie, de afgevaardigden van spoor- en werkpersoneel en talrijke inwoners van de gemeente en van het omliggende, den laatsten groet werd gebracht.

Schoolkinderen hadden de haag gevormd van het gemeentehuis tot aan de kerk. Ingetogen trok de stoet naar

De begrafenis van de 9 Nijlense slachtoffers van de spoorwegramp.

de kerk, waar de plechtige lijkdienst te 11 uur werd opgedragen. Na den dienst werden de stoffelijke overschotten naar het nieuwe kerkhof overgebracht.

En de oorzaak?

Zoals bij de treinramp in Kontich is deze treinramp "waarschijnlijk" te wijten aan een foute signalisatie of menselijke nalatigheid. De waarheid wordt in zo'n situatie niet noodzakelijk achterhaald, vaak zelfs verdoezeld. Wat er ook van zij, ruim zestig jaar later verklaart één van onze getuigen nog steeds niet met de trein te willen reizen. De ramp liet blijvende pijn na in de Kempen, pijn die niet kon weggenomen worden met een overigens bescheiden vergoeding van de staat. Eén der zwartste bladzijden uit de Belgische spoorweg-geschiedenis was onherroepelijk geschreven...

Walter Caethoven.

De grootste spoorwegramp in de geschiedenis van de Belgische Spoorwegen gebeurde op 21 mei 1908 te Kontich. Nijlen telde toen 2 doden en 22 gewonden...

In memoriam...

Uit "Het Algemeen Nieuws" van zaterdag, 4 december 1943 lichten wij volgende (verbeterde) "Lijst der dooden" van de treinramp in Lier:

Bellekens Frans August, Berlaar
Braeckmans Hortentia, Bouwelsesteenweg, Nijlen
Broes Petrus, Wijk A 286, Kessel
Compagnie Joseph Alfons, Wijk D 187, Itegem
Davidson Yvonne, Grobbendonk (afkomstig van Nijlen)
De Ceulaer Bertha, Elsendonckstraat 14, Nijlen
Embrechts Celina, Kapellebaan 49, Nijlen
Haxelmans Ludovica, Wijk B 130, Kessel
Jansens Elisabeth, Wijk C 56, Kessel
Jansens Joanna Rosalia, Wijk C 56/1, Kessel
Put Lodewijk, Statiestraat 38, Berlaar
Sappenberghs August, Molenlei 90/3, Berlaar
Schuermans Maria, Kapellebaan, Nijlen
Van den Eynde Jeanne, Oude Bevelsesteenweg, Kessel
Van der Veken J, Wijk D 72, Itegem
Van Dijck Maria, Kloosterstraat 6, Herenthout
Van Rompaey Anna, Nijlen
Vervoort Celina, Elsendonckstr. 13, Nijlen
Vervoort Irma, Pastoriestraat, Kessel
Verwerft Celina, Nijlen

In "Volk en Staat" vinden we nog vier personen voor deze lijst :

Aerts Alfons Constant, 57 jaar, Berlaar
Loos Maria, 16 jaar, Nijlen
Torfs Carolus Franciscus, 53 jaar, Berlaar
Vermeulen Ludovicus, 36 jaar, Lier

Andere treinongevallen

Het treinongeval op Lisp in Lier is het derde zwaarste ooit in België. Het zwaarste gebeurde ook in onze regio op 21 mei 1908 te Kontich, waar 41 doden geteld werden. Op 31 mei 1858 vielen bij een spoorweg-ramp in het Henegouwse Havré 26 doden.

Het treinongeval van Lier was het laatste van een hele reeks tijdens de oorlog 1940 - 1945 :

5 november 1940	Diegem	20 doden
10 november 1940	Namen	3 doden
3 januari 1941	Villers-la-Tour	8 doden
9 januari 1942	St.-Denis-Bovesse	7 doden
30 november 1943	Denderleeuw	7 doden

Meer recent, op 27 maart 2001 vielen er 9 doden bij de treinramp te Pérot.

De oorzaak van dergelijke ongelukken moet meestal gezocht worden bij een foute signalisatie of een verkeerd geplaatste wissel. Soms loopt het ook mis met de communicatie. Walen of Franstalige Brusselaars die Vlamingen hardnekkig in het Frans aanspreken en dan in echt dramatische omstandigheden niet verstaan worden...

Andere rampen

Tijdens de Tweede Wereldoorlog gebeurden nog enkele andere rampen in onze streek die onuitwisbaar in het geheugen gegrift blijven van de overlevenden.

Op 29 april 1942 was er een moordende ontploffing in de fabrieken "Produits Chimiques de Tessen-derloo". Balans : het hele dorp verwoest, 190 doden, onder wie 52 vrouwen. 32 jongens van de beroepsschool en hun leraars verdwenen. 700 gewonden werden in ziekenhuizen opgenomen, 1400 anderen werden ter plaatse verzorgd.

In Mortsel komen op 5 april 1943 bij een Amerikaans bombardement op de Duitse vliegtuigenfabriek *Erla* per vergissing vele bommen op woningen en scholen terecht. Ook hier is de balans erg zwaar: 936 doden, onder wie 200 kinderen; 1.342 gewonden; 800 vernielde of zwaar beschadigde woningen...

Even nadenken...

Alleen het Engels?

"We houden in dit land niet van talen. Talen zijn culturen. We houden niet van andere culturen dan de ene die zich als de dominante overgans de wereld verspreid heeft. Een zender als Studio Brussel, die zich wellicht wat rebels voordoet, is conformistisch en banaal. Elke originaliteit ontbreekt. Xenofobie regeert. Er moet een schat aan populaire liederen bestaan in het Hongaars, het Roemeens, het Catalaans, het Noors of het Pools waarvan we niets te horen krijgen omdat we geacht worden alleen het Engels te lusten."

Gerard Bodifée in Knack.

Kesselse Lambertuskerk andermaal in de kijker

Op 10 en 11 september pakte het Atelier Verreydt uit met gesmaakte en druk bezochte opendeurdagen. 's Avonds waren er hoogstaande gitaarconcerten in de Salvatorkapel van de Kesselse dorpskerk. Aansluitend bij het jaarthema van Open Monumentendag 2005 (hout) werd er aandacht geschonken aan gitaarbouw, maar ook aan de houten voorwerpen in de prachtige Lambertuskerk.

Een brokje geschiedenis

Voordat in Kessel een eerste kerk in steen gebouwd werd, stond er volgens de traditie een tamelijk grote bidplaats in hout. Nog tijdens de 13de eeuw beheerste dit kerkje, samen met een (houten) windmolen de enkele schamele lemen hutten en huizen van de dorpskom.

Omstreeks 1300 werd er een kleine witstenen kerk opgetrokken. Hieraan breide men gedurende de 14de en 15de eeuw de toren, de twee zijkapellen, een vergroting van het oude kerkschip en een nieuw koor. De kerk was volledig af in 1500. Twee eeuwen bouwen betekende dat steeds andere bouwmeesters optraden, die wel in dezelfde stijl, de gotiek, bouwden, maar die andere bouwprocedures

Gitaarbouwer Walter Verreydt
aan het werk.

en kenmerken toepasten. Dat is vooral merkbaar aan de dakconstructies. De dorpskerk is op dat gebied dan ook heel merkwaardig.

Stockmans die in 1910 o.m. de Geschiedenis van Kessel neerpende, was na een bezoek aan de zolders van de kerk onder de indruk van wat hij daar ontdekte: *Op de zolder des middenbeuk ziet men de sporen van een vroeger houten weefsel; het scheersel (dakgebinte) van het dak...is vrij verschillend van dit der andere gedeelten der kerk en volgens de middel-eeuwsche bouwwijze. Kortom, men is verstomd van de grote hoeveelheid eikenhout, die aan onze kerk werd verwerkt.* Ook in de barokke muts van de oude toren, waardoor hij zo moeiteloos van heel ver kon herkend worden, was heel wat houtwerk kundig in elkaar getimmerd.

Gelukkig bleef na de dynamitering van de toren in mei 1940 nog een klein gedeelte van de oudste dak-timmer boven het kerkschip tegen het hoogkoor bewaard. *Het is een exemplaar van het eerste evolutiestadium der oude Romaanse betimmeringen in keperspanten ... Dergelijke kappen ziet men nog hier en daar in Brabant, b.v. boven het poortgebouw van de abdij van Averbode en in de begijn-*

hofkerken te Leuven en Diest. Bijna al deze bekappingen dagtekenen uit de 14de eeuw en die van Kessel schijnt een der oudste. (R. Lemaire, Bouwgeschiedenis der kerk van Kessel). Dit gedeelte heeft bijvoorbeeld geen nokbalk.

Het gebinte van Kessels Lambertuskerk.
Er werd beslist niet op het hout bespaard!

Rondgang in de kerk

De zwaarste zolderbalken, twee stuks, bevinden zich boven de Lievevrouwekapel (in volle opbouw in 1469). Ze hebben stevige afmetingen: een lengte van 8 m en zijden van 0,40 x 0,40m. Het moet een huzarenstukje geweest zijn die balken daar op die hoogte op hun juiste plaats te krijgen.

Dat brengt ons naar de zolder van de Salvatorkapel. (circa 1400). Hier hangt nog een houten windas of takel. Misschien heeft ze ooit gediend om bouwmaterialen naar boven te halen. De takel werd later wellicht

ook gebruikt voor het optrekken van het graan dat voor het Salvatorkruis geofferd werd en dat tijdelijk op de zolder werd opgeslagen. Dit gebinte vertoont wel wat gelijkenis met dat van het hoogkoor, maar dat van de Lievevrouwekapel is dan weer helemaal verschillend. Nergens werd er op hout bespaard.

De houten windas op zolder van de Salvatorkapel

In de kerk zelf is het beeld van de gekruisigde Christus (14de eeuw?) op het Salvatorkruis (Salvator, de Zaligmaker, de redder van de wereld), het oudste, eerbiedwaardigste en voornaamste cultusvoorwerp. Het bevindt zich in de Salvatorkapel boven op het altaar. De vurige verering van dit kruis ligt aan de oorsprong van het bouwen van onze monumentale kerk. Op dit altaar (circa 1620) staan verschillende foltertuigen en voorwerpen die verband houden met de kruisiging van Christus, zoals de haan en de lamp, verwijzend naar het verraad van Petrus, de geselroede, de ladder, de lans, enz., allemaal in hout.

Op het hoogkoor trekken verschillende voorwerpen de aandacht. Het merkwaardige retabel van het hoofdaltaar is een ontwerp van baron de Bethune, de voornaamste vertegenwoordiger van de neogotiek in Vlaanderen. Het retabel werd gebeeldhouwd door de bekende Antwerpse beeldhouwers De Boeck en van Wint. Het kostte, zonder de geschilderde zijluiken en het tabernakel, zo veel als het gemeentehuis van Kessel dat dertig jaar later gebouwd werd. Dit nieuwe altaar verving in 1877 een elf meter hoog renaissancealtaar dat aan een nieuwe kerk in Genval verkocht werd. In 1979 werd het aan het oudheidkundige museum van de uni-

versiteit van Louvain-la-Neuve geschonken. Hierop stonden een aantal levensgrote uit lindenhout gesneden beelden, o.a. die van God de Vader, Christus, Mozes, Elias en Petrus. Ze worden daar in een stemmig hoekje van het museum bewaard. Tijdens diezelfde periode werden ook de monumentale renaissancealtaren van de zijkapellen door de huidige vervangen.

Het koorgestoelte (1664) werd oorspronkelijk gemaakt voor de Sint-Amandskerk in Geel. Het belandde later in de kerk van de Lierse kartuizers. Toen die kloosterorde ontbonden werd, kochten de Kesselse kerkmeesters in 1785 de helft van dit gestoelte. De andere helft kreeg een plaats in de kerk van het buurdorp Bevel. Dit gedeelte ging verloren in 1940. Verdere blikvangers op het hoogkoor zijn de eeuwenoude kloostertafel waaraan nu de eucharistievieringen plaats vinden, de rococo-stoelen en een gedeelte van de 19de-eeuwse communiebank.

De gepolychromeerde retabels van het Lievevrouwe- en van het Sint-Jozefaltaar zijn eveneens uit hout vervaardigd. Ze dateren uit de periode van de grote restauratie tijdens de tweede helft van de 19de eeuw. Andere interessante blikvangers zijn o.a. de preekstoel (1705) van de Kontichse beeldhouwer Hiëronimus Convent, met medaillons van Salvator, Petrus en O.-L.-Vrouw, de twee biechtstoelen (1778), versierd met medaillons van Maria-Magdalena en Petrus, van de hand van de Kesselaar Fr. Bastiaens, het reliekschrijn van Sint-Antonius, waarop een gevleugeld varkentje de aandacht trekt (tussen de Salvatorkapel en het sobere H.-Hartaltaar), de calvarieberg tussen het kerschip en het hoogkoor, waar tot in de helft van de 16de eeuw een doksaal in witte steen stond.

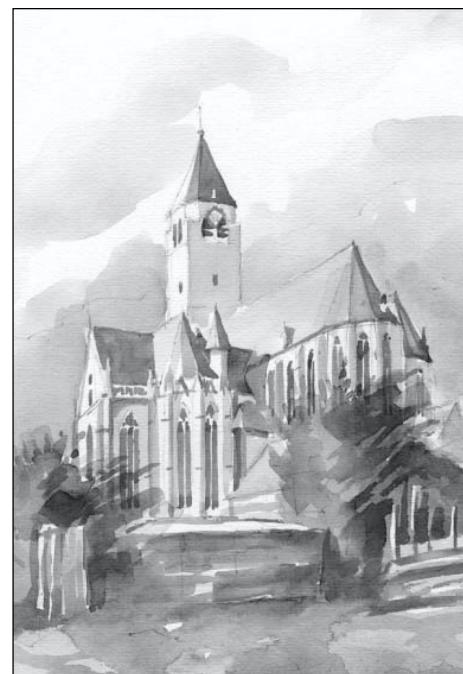
Memel

Ook enkele houten beelden trekken de aandacht, zoals het mooie barokke Christusbeeldje aan de ingang van het hoogkoor, dat van Sint-Anna met

Maria als kind en het eigenaardige Sint-Sebastiaansbeeld, in feite een Spaanse soldenier, ooit gepolychromeerd en voorzien van pijn en boog, maar die zijn door de memel opgevreten (Lievevrouwekapel). De memel heeft niet alleen de koene Spanjaard aangetast, maar heeft ook de handen en de armen van Sint-Jozef en die van Sint-Lambertus zichtbaar verminkt (Salvatorkapel). Alle kerkmeubelen lijden onder deze plaag. Reeds vanaf 1972 wordt aangedrongen om tot een grondige restauratie over te gaan. Ondertussen gaat de vernieling door de memel ongestoord verder, wat alleen maar meer kosten zal veroorzaken.

En om af te sluiten, bekijk ook even aan de buitenkant de stevige, vele eeuwen oude paradijspoort onder een nog romaanse boog. Een bewijs dat de oorspronkelijke kerk in de overgangperiode van de romaanse naar de gotische stijl gebouwd werd. Of hoe de Lambertuskerk Kessel met haar verleden verbindt!

Frans Lens.

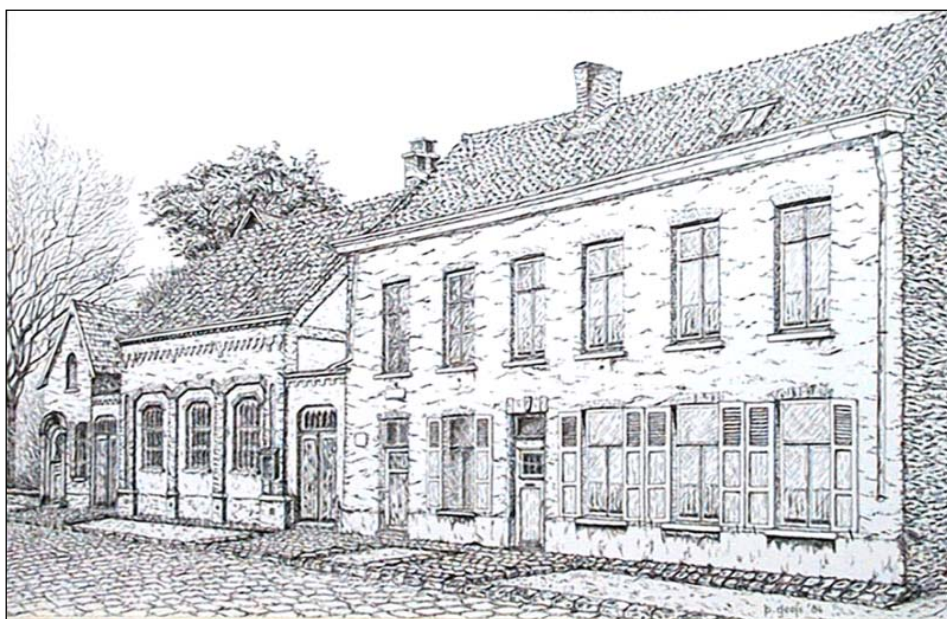
De Lambertuskerk op een aquarel van Marc Verreydt.

Méer over Atelier Verreydt? Zie
www.verreydt.be
 tel. 03 480 73 16 of
 0485 69 10 46
marc@verreydt.be

Van in den bak tot bij Rozeke:

De post te Bevel!

Ooit heeft er te Bevel een postkantoor bestaan. Het was niet groot, maar wel gemakkelijk voor de mensen. Ze moesten niet meer naar Nijlen of Kessel om een aangetekende brief te versturen, te sparen op 't boekje van de ASLK dat ze in hun jeugd in de school gekregen hadden, hun pensioen op te halen of rekeningen te betalen.

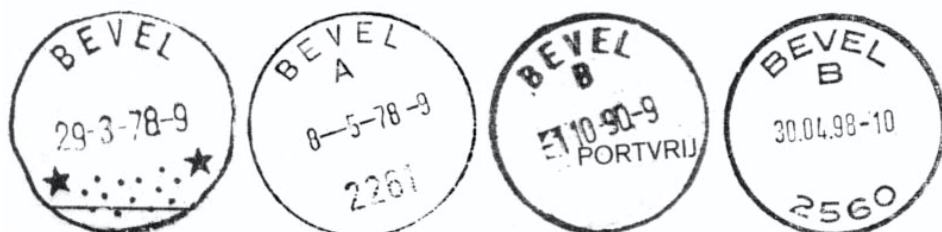

Bevel : een verdwenen dorpsgezicht. We zien, van links naar rechts, de oude bibliotheek, de oude school (eerste dubbele deur), "den bak" (tweede dubbele deur), het vroegere gemeentehuis achter drie ramen op de verdieping van het geboortehuis van Meester Ward Op de Beeck. (Tekening Paul Geefs)

Ons verhaal begint op 2 juni 1969 met een gemotoriseerde bestellershalte vanuit de oude Bevelse bak. Ze heette officieel een facteurshalte. De post werd vanuit Nijlen per wagen erheen gebracht. Het kantoor was slechts één uur open. Toch was er nogal wat bedrijvigheid. De facteurs Albert Boiy, Marcel Crauwels en Emiel Vekemans deden hun werk zo goed, dat er werk bijkwam

en er een kamer in huis nr. 24 in 't dorp gehuurd werd op 1 april 1978 als onderontvangerij, die van 1 januari 1993 postagentschap werd genoemd. Daar er slechts één kamer als ontvangerij dienst kon doen, werd uitgekeken naar een ruimere gelegenheid. Die kwam er toen de kruidenierswinkel van Roos Vercammen, Dorp 80, leeg kwam. Daar waren twee grote kamers in de voorbouw

Een reeks poststempels van het Bevels postkantoor.

beschikbaar. Die werden dan verhuurd door Celine Vercammen en het kantoor werd modern ingericht met veiligheidsdeuren en een alarmsysteem. De openingsuren waren er iets langer dan in 't dorp. Eerst van 9u30 tot 11u30 en van 13u30 tot 14u30. Later van 9 tot 12 uur en van 14u30 tot 15u30. De bedienden waren Chris Panis, Lea Vingerhoets, Frieda Busscher en Lisette Storms. Bevel had reeds een stempel van halte met 13 sterretjes sinds 10 oktober 1968. Vanaf 1 april 1978 gebruikte men een raddatumstempel met stamnummer 2560. Slechts enkele dagen had het kantoor een stempel zonder postnummer, omdat de nieuwe stempel niet tijdig beschikbaar was.

Het kantoor werd uiteindelijk gesloten op 30 april 1998. Spijtig! Was er gebrek aan belangstelling? Ik denk het niet. De gelddienst en de taxipost floreerden er prima. Maar de algemene bezuinigingskuur trof ook Bevel. 't Volk zou zijn plan maar moeten trekken... Vermits er nogal wat bankagentschappen in de buurt een kantoor open hielden, ging de gelddienst veelal daar naartoe. Voor het postwerk werd deels naar Nijlen, deels naar Kessel gereden. En zo is het nu nog!

Jef Peeters⁺

In Memoriam Jozefa Gilijs

Op 25 juni 2005 is Jozefa Gilijs, weduwe van Poemp-medewerker Jozef Peeters, zachtjes ingeslapen in het Nijlense rusthuis. Na nauwelijks twee jaar is Jozefa haar man gevolgd naar het Vaderhuis. Wij zullen de vriendelijke begroeting, waarmee zij ons telkens weer ontving als wij bij Jef even kwamen "bijpompen", nooit vergeten!

Art deco in Nijlen

Wandelt men langs de J.E. Claeslaan richting Kessel, dan vallen langs de rechterkant een reeks art deco-huizen op. Uiteraard staan er ook elders in Nijlen nog interessante woningen. In de stad is men niet verrast dergelijke huizen te ontdekken, maar in een dorp vallen zij op. Ook in Kessel staan er nog enkele merkwaardige woningen.

Een voorbeeld van art deco in Nijlen: bakkerij Heylen in de Statiestraat.

Art deco

Wat is art deco ? In 1925 vond in Parijs de tentoonstelling “Exposition internationale des art décoratifs et industriels modernes” plaats. De term werd pas in 1966 gebruikt met een verwijzing naar dit evenement. Over begin en einddatum van deze richting zijn kunsthistorici het niet helemaal eens. Algemeen situeert deze kunstvorm zich tussen circa 1905 en 1940. Hij ontstond als reactie op de zwierige art nouveau (Jugendstil in Duitsland). De strakke geometrische vormen van de art deco stonden in contrast met de zweepslag-motieven van de art nouveau.

Totaalkunstvorm

Art deco is een totaalkunstvorm. Hij omhelst niet alleen het gebouw, maar

ook de inrichting. Art deco gebouwen hadden meestal een binnen- en buiteninrichting in deze stijl. Opvallend zijn de glimmende, geglazuurde tegels, de glasramen, de gepolijste metalen voorwerpen en de elektrische verlichting. Die laatste werd steeds belangrijker door de opmars van de elektriciteit. Voor de eerste wereldoorlog werden de steden op

het elektriciteitsnet aangesloten. Tijdens het interbellum volgden de dorpen. In Nijlen gebeurde dat in 1928.

Modernisme

In het interbellum noemde men deze architectuur vaak modernistisch om ze te onderscheiden van de traditionalistische architectuur. Nieuwe bouwtechnieken maakten het mogelijk om modernistische gebouwen te ontwerpen. Door de uitvinding van beton bijvoorbeeld werd het mogelijk lange, rechthoekige vensters en platte daken te ontwerpen. Bij traditionalistische gebouwen moest men vaak zadeldaken en vensters met ontlastingsboog toepassen.

Voorbeelden

In Antwerpen kennen we de Boerentoren, het ventilatiegebouw van de voetgangerstunnel en de Christus-Koningkerk. Ook de basiliek van Koekelberg werd in deze stijl opgetrokken. In Gent kennen we vooral de boekentoren van Henry van de Velde.

Dichter bij huis is in Lier de Heilig-Hartkerk van architect Flor Van Reeth met zijn spraakmakend interieur een geslaagd voorbeeld van deze totaalkunstvorm.

In ‘De Poemp’ zullen we de Nijlense art deco onder de loep nemen.

Hugo De Bot.

< Interieur van de Heilig-Hartkerk in Lier: een geslaagd voorbeeld van art deco.

Lezers schrijven

Luc Anthonis is voor onze lezers geen onbekende. Vanuit Westmalle schrijft hij ons over Rozeken Eskes, een Nijlense "bakel" uit de 19de eeuw:

Rozeken Eskes Nijlens eerste gediplomeerde "bakel"?

Ik lees in het artikel in De Poemp over Mit de 'Bakel' het volgende zinnetje : "De baker was in vorige eeuwen vaak een oudere vrouw met veel eigen ervaring... maar zonder diploma."

Toevallig weet ik nu dat dit 'bijna' de hele Nijlense waarheid is. In 1874 kwam er op de dorpsplaats in Nijlen een 22-jarig bakeltje uit Vorselaar wonen. Ze heette Rosalia Van Beirendonck. Vlak in haar geburen woonde de 40-jarige vrijgezel en molenaar Louis Eyskens. De vlam sloeg in de pan tussen die twee en ze trouwden heel snel.

In 1886 overleed Louis Eyskens door een val in zijn molen, zodat bakel Rosalia alleen overbleef met haar enige zoon Remi. De Nijlenaars noemden bakel Rosalia "Rozeken Eskes" vanwege de familienaam van haar man.

Rosalia Van Beirendonck was een van de eerste gediplomeerde vroedvrouwen ! Zij bouwde in de Gemeentestraat naast het (oude) gemeentehuis een burgerswoning, waarin later de hele familie Eyskens is grootgebracht door haar zoon Remi en zijn vrouw Leopoldine Torfs. Zij hadden 9 kinderen, van wie de laatste overlevende, nl. Klara Eyskens, pas overleden is.

Laat geen misverstand bestaan over het zeer goed geschreven artikel van

Jos Bastiaens ! Knap onderzoekswerk was dit, maar misschien is dit een kleine aanvulling bij die Nijlense geschiedenis.

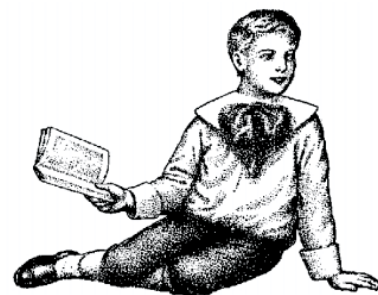
*Luc Anthonis - Diels
2390 Westmalle*

Het is zeker een interessante aanvulling bij onze "bakerpraatjes", beste Luc. Hartelijk dank. En wanneer klim je nog eens in de pen voor De Poemp?!

Mensen aan De Poemp

Jos Bastiaens, 03.481.81.90
Hypoliet Budts, 03.481.69.27
Walter Caethoven, 03.481.85.70
Hendrik Claes, 03.481.82.58
Flor Dieltjens, 03.481.70.41
Herman Engels, 03.481.84.11
Jef Hermans, 03.411.02.78
Frans Lens, 03.480.04.81
Rosette Rymenants, 0479.436.614
Jos Thys, 03.411.21.98
Pol Van Camp, 03.481.74.38
Ludo Van Gestel, 03.481.85.47

Gedichten van toen

"Wij hebben toch een mooie ouwe tijd!" Hoe dikwijls heb ik deze woorden horen uitspreken tijdens de laatste feestelijke bijeenkomst van de klasgenoten van 1930. Hoe eenvoudig en sober waren onze kinderjaren! In het lager onderwijs kregen we zeer uitzonderlijk een huistaak mee. Des te meer nadruk kregen catechismus, gehoorzaamheid, orde en tucht, plichtsbewustzijn. Getuige hiervan is dit gedicht, gevonden in mijn schoolschriften van 1942 - 1943. Onderwijzer was toen onze betreunde meester Octaaf Van Camp, stichter van De Poemp. Kent iemand de schrijver van dit stichtende stukje?

Hypoliet Budts.

De Plicht

Wie taak en plicht
met moed verricht
Is vriend van God en mensen
Zijn werk gedijt door tijd en vlijt
En overtreft zijn wensen

Gelijk 'n kerk, een reuzenwerk
Uit steen bij steen moet stichten
Zo is vaak de grootste taak
Een hoop van kleine plichten

Daarom verzuim door gril of luim
Geen dagelijkse plichten
Dan zult ge eerlang
als spel en zang
Het zwaarste werk verrichten

Dan vindt ge,
alwaart gij hier op aard'
Van iedereen vergeten
Den zoetsten loon, de rijkste kroon
Bij U, in 't rein geweten.

De foto toont ons een deel “mannen van ’t jaar 1947”, in de kleuterklas 1951 –1952, en hun juf Angela Cuypers. Angela gaf les in de Nonnenschool van 1947 tot 1958, even nadat ze trouwde. Trouwen stond toen immers in de zusterschool gelijk met opstappen... Via Ludo Van Gestel bezorgde Angela ons haar enige klasfoto uit die periode. Waarvoor onze hartelijke dank.

Voor de fotograaf werden de banken even dicht bij mekaar geschoven. De “scheiding der geslachten” werd in die tijd al vroeg toegepast. De 38 uitsluitend jongetjes op de foto zijn slechts een deel van een jongensklas van... 59, jawel 59! “Gelukkig,” zegt Angela, “kwamen ze niet altijd allemaal!” En dat willen wij graag geloven. De foto roept bij haar levendige herinneringen op, maar om op elk kopje ook een naam te plak-

ken? Dat is na een halve eeuw toch wel wat veel gevraagd. Met enige zekerheid kon zij er al een rits herkennen:

1 : Michel Harris; 4 : Clement Bernaerts; 12 : Herman Nijs; 14 : Pauwel Bruyninckx; 20 : Willy Mariën; 21 : Paul Heuvelmans; 24 : René Verlinden; 28 : Freddy Verhaegen; 36 : Frans Verlinden

En welke dappere van ’t jaar 47 bezorgt ons de ontbrekende namen?

Wij kenden er nog méér...

In Poemp 46 publiceerden wij een foto van de “Tien Geboden” van de Kesselsesteenweg (stoet pastoor Martin, 1952). Er bleven nog twee onbekenden. Mia Peers herkende ondertussen haar echtgenoot Jef Peers, knielend op de middenste rij

van acht, tussen Frans Bruyndonk en René Dillen. Op de foto in Poemp 47 kunnen wij dank zij een seintje van Constant Cools ondertussen nog drie vraagtekens invullen. Uiterst rechts, knielend, herkennen wij Alfons Nelissen. Tussen Mathilde

Van Tendeloo en Herman Horemans zien wij Cyriel Cools. De tweede rechts, naast Vera Peeters is Urbain Gui.

We danken beide lezers hartelijk voor hun medewerking!

Hypoliet Budts.

Werkten mee aan dit nummer :

Redactie : Jos Bastiaens, Hypoliet Budts, Walter Caethoven, Rik Claes, Flor Dieltjens, Jef Hermans, Frans Lens, Jos Thys, Pol Van Camp, Ludo Van Gestel

Fotografie : Walter Caethoven

Tekeningen : Dirk Lieckens, Marc Verreydt, Paul Geefs

Grafische vormgeving en zetwerk : Walter Caethoven

Eindredactie : Rik Claes

© 2005 - Heemkring Davidsfonds Nijlen

Nieuwe abonnementen : Stort 7 Euro op rekening 853-8126108-62 van DF Nijlen met vermelding van naam, adres en “abo Poemp”.

DE POEMP □ DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN □ DERTIENDE
REEKS □ NR. 49 □ WINTER 2005-2006 □ V. U. : WALTER
CAETHOVEN - ZANDVEKENVELDEN 12A - 2560 NIJLEN